ARIEL

TIDSKRIFT för LITTERATUR Nr 6 2005 Årg 87

Europeiska skrivelser

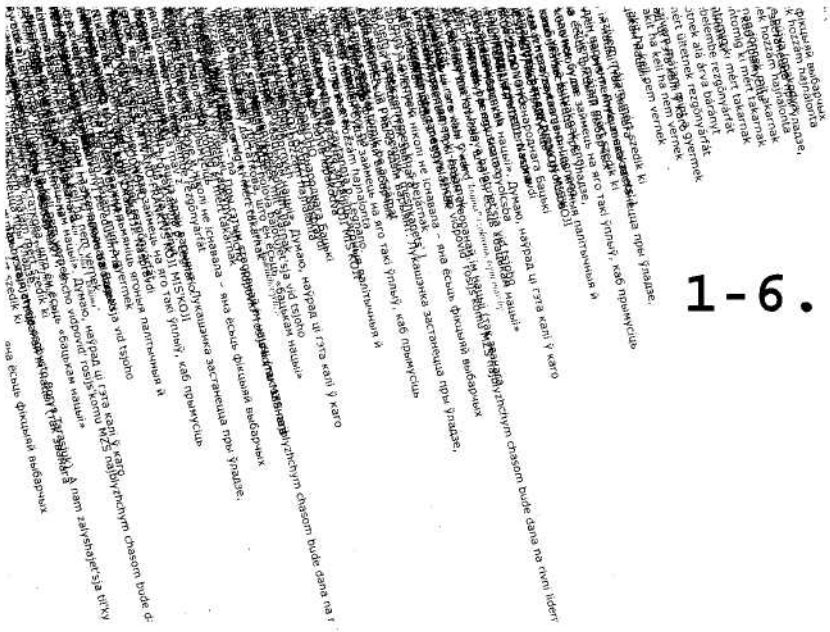

1-6.

Kritiska och poetiska skrivelser om och av bland andra Max Ščur, Ulf Peter Hallberg, Sándor Kányádi, Dubravka Ugresic, Jurij Andruchovytj, Anna Politkovskaja.

ARIEL 6•2005

INNEHÅLL

Redaktionellt 3

Europeiska skrivelser

Max Ščur: Sex dikter 5
Mikael Nydahl: Om Ulf Peter Hallbergs *Grand Tour* 15
Sándor Kányádi: Sju dikter 19
Thomas Nydahl: Om Dubravka Ugresics *Smärtans ministerium* 29
Jurij Andruchovytj: Två dikter 35
Mikael Nydahl: Om Anna Politkovskajas *Putins Ryssland* 41

Lyrisk färdknäpp

Werner Aspenström: Jag väntar ännu på min ankomst 46
Ulrika Revenäs-Strollo: Om Werner Aspenströms väntan 47

Kritik

Jan Henrik Swahn om Georg Drakos' *Berättelsen i sjukdomens värld* 54
Thomas Nydahl om Amos Oz' *En berättelse om kärlek och mörker* 57
Jan Henrik Swahn om Henrika Ringboms *Sonjas berättelse* 62

Samt *En charmsiad. Anegdotiska serier ur de stores liv* med anledning av Daniil Charms' *Den fyrbenta kråkan* och *En dålig människa* 65

Europeiska skrivelser

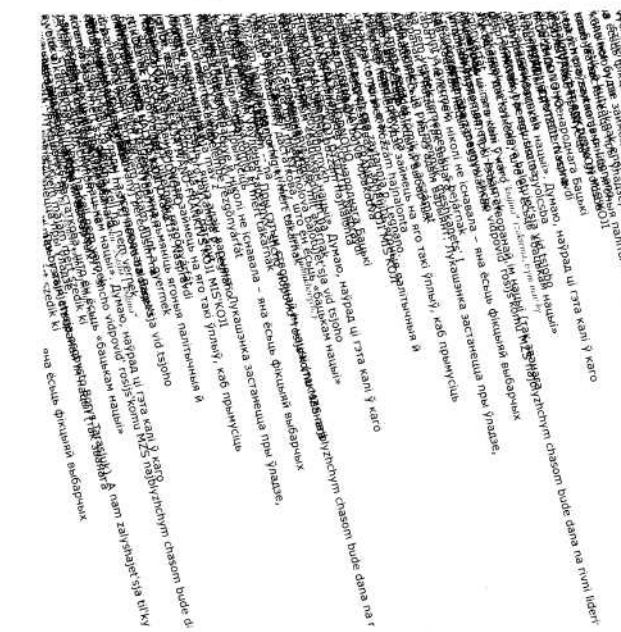

1.

Dikter
Max Ščur
Vitryssland

1. Poesi. Sex dikter av Max Ščur
I översättning från vitryska och
med en introduktion av Lova Malmberg.

MAX ŠČUR *är poet, författare, översättare och essäist, född 1977 i Brest, Vitryssland. Han läste spanska och engelska vid universitetet i Minsk under det turbulenta 90-talet och började tidigt publicera sina dikter och översättningar i välrenommerade vitryska tidskrifter. Sedan 1998 lever han i exil i Prag och Stockholm. Han översätter huvudsakligen från spanska (Borges, Lorca, Quevedo, Storni, Paz), engelska (Wilde, Beckett, Jeffers, Larkin, Eliot) och tjeckiska (Seifert, Hrabal, Hálek). Hans översättning av »Alice i Underlandet« publicerades 2002 i den vitryska tidskriften Arche och betraktades av många som det årets litteraturhändelse. Hittills har två av hans diktsamlingar givits ut, »Fru Ensamhet« (1993) i Vitryssland och »Amfiteater« (1999) i Polen. Han har i Prag erhållit pris för sina essäer om Borges (1999), Ortega y Gasset (2000) och Cortazar (2003).*

Hösten 2004 tilldelades han det i New York instiftade litteraturpriset Janka Juchnavets för sin roman »Där vi inte finns«, en skildring av en fiktiv diktatur med tydlig verklighetsanknytning. Handlingen löper från en dags morgon till följande dags kväll och under denna tid korsar bokens huvudpersoner, ett antal udda existenser, varandras vägar i olika konstellationer och sammanhang som på ett slående sätt belyser det totalitära samhället och unga människors frihetssträvan.

Ščur står utanför de etablerade litteraturkretsarna i Vitryssland, han går sin egen väg och värnar om sin litterära integritet. Han har valt att skriva på vitryska, ett språk som för en tynande tillvaro i skuggan av den i landet dominerande ryskan. Valet var medvetet och gav uttryck för ett demokratiskt ställningstagande i ett laddat historiskt skede. Han har dock tagit avstånd ifrån den nationalism som präglar dagens vitryska kulturelit och dess önskan att skapa en renodlat vitrysk litteratur.

I slutet av 2003 grundade han nättidskriften »Den osynliga staden – ett virtuellt språkrör för kosmopolitisk kultur«. En tanke med denna nättidskrift var att vidga den vitryska litteratursfären och på dess sidor publiceras många av världslitteraturens klassiker för första gången i vitrysk översättning. Bland dessa finns även Ščurs översättningar av Hjalmar Söderbergs historietter. Vitryska poeter och författare återges dock alltid i original, oavsett om de valt att skriva på vitryska eller ryska.

I Ščurs dikter återkommer motiv som ensamhet, utanförskap och förgänglighet. Han fångar skönheten i det flyktiga ögonblicket och uttrycker människans utsatthet i en ogästvänlig värld. Form och språk är i hans diktning redskap för att förmedla det centrala, innehållet. Varje strof är väsentlig, varje metafor har sitt syfte. Han använder sig av klassiska versmått, musikaliska rytmer och fri vers med samma lätthet. Det är dikter som omedelbart talar till läsaren, men det är samtidigt dikter med många bottnar.

Tystnad – en sällsynt företeelse här.
Vågorna törs inte röra vid stranden,
vinden törs inte röra vid löven,
inte ens måsen törs skrika –
allt väsen inser med ens
att varje ögonblick är oåterkalleligt.
Endast rymdens bottenlöshet
rör vid havet.

Shakespeare

(sonett)

Var han, var han inte? En gäckande poet,
som alla hans likar en aning charlatan,
i dagarnas mull nu en slumrande vulkan,
vars ljus lös upp världen med ny intensitet –

Var han, var han inte? En hejdlös prånglare,
som spelade skamlöst på människors öden
och seglade otämjd på ords, ords, ords flöden,
likväl med sig själv en helt skonlös månglare –

Var han, var han inte? En fräck komediant,
som kittlade sinnen hos alla runtomkring
och dunstade, sen han snott vitsar på beting,
långt tyngre än bibeln hans fyllda foliant –

Var han, var han inte? Visst gav han oss en chans
att svara på frågor helt utan relevans.

(2002)

Äntligen har jag funnit dig, salta
klippors land, den eviga höstens hem,
där stränderna glittrar i natten likt
en lever av sten, korsad
av vågornas cirrhos, där
brädgolvens ådringar
utgör sjökort,
där färjor vid bestämda tider
slätrakar skogen vid horisonten,
en efter en, sniffande varandra i baken,
vägledda av den söta bensindoften
ökar de genast takten
i jakten på det ouppnåeliga,
där måsar istället för kycklingar
rår om gårdsplanen, gnyende likt valpar,
där furornas nålar invid stranden
broderar i grönt på vattnets blå siden,
en vacker gobeläng, vars motiv
är dolt för oss, som endast ser
avigsidan på den krusade vattenytan,
där vågorna fångar båtar
med fisknät vävda av solstrålar,
där runstenarnas hällar
speglar omgivningen
och påminner om klockor utan visare,
med runor som markerar år –

här är skönt att finna ro,
inte för evigt: för en kort tid
under mitt gagnlösa besök
i din flydda barndoms land.

Nattlig promenad

Vad ni, Stockholms gator, är öde!
När ni just precis sköljts av regn,
jag strövar er planlöst till mötes,
likt en luffare utan hägn,

kikar in i stängda affärer
genom järnjalusivisir,
likt museer vars galler och spjälverk
döljer skatter uti vitrin,

kryper undan, just som de minsta,
som ett barn i en låtsasstad,
för vars like ej står att finna
ens en vrå att som egen ha.

På avstånd hörs skrattsalvor ljuda
och jargong av ett grövre slag.
Helt vindstilla. Staden är ljussatt
likt en stadion under tak.

De höga kompakta kvarteren
motar bort den som främling går
och stjärnor allena forcerar
såsom vildvuxet gräs skyns moln.

(2003)

Vad ljuvt! Än ropar genom skiljeglas
den fjärran sakta borttynande solen,
men vad är inte längre urskiljbart.
I upphöjt lugn beundrar lantbon dômen,

turisters myller invid kyrkans fot
förmår ej alls att störa hans begrundan,
ej heller krig, ej lögner om ett hot,
ej vågors dån, ej utrop av förundran.

En ljusblå kvällning fläktar stadens borg,
som var den under eld av kamerablixtar,
fem sekel än den måste hålla stånd
belägrad utav fiendhordens blickar.

Uti dess gränder – korsriddare gå,
nu gömda bakom transparenta sköldar,
här ämbetsmän med gula tänder rå
och gnaga kulramsspett i borgens högsal.

Allt är, Franz Kafka, så som du har sagt
och hatet till den undersköna staden
en form av eget inre självförakt.
Istället för att svära över kadern,

besök ett tehus, bittert te beställ,
betrakta tyst japanska tavelsviter
och känn förtvivlan stegras i din själ
för världen är så stor och du – så liten.

(2002)

Nyårsnatt

Snö – ändlösa eftertexter,
små bokstäver formar namnen på dem, som gått bort.

Utanför fönstret rullar under natten
flera tusen år förbi.

På morgonen döljs allt under ett tjockt lager
av vitt damm.

En vintersaga: skönheten sover.

Natten tycks inte så mörk,
inte så djup.

Snö – ditt största underverk,
Fader.

Från himlen stiger den ned till jorden
som den helige ande, ren, som en uppenbarelse.

Snön vaggar ögat till sömn:
sov i frid.

Denna natt kommer aldrig igen.

MEDARBETARE ARIEL 6 • 2005

Jurij Andruchovytj, född 1960 i Ivano-Frankivsk i västra Ukraina, poet, prosaist och essäist, samt redaktör för såväl åtskilliga antologier samtida ukrainsk litteratur som tidskriften *Potjag 76*. Har även publicerats i Ariel 3/00 samt av Maria Zennström i Kritikkalendern (Ariel 1/05). **Ove Berglund**, född 1940, läkare, bosatt i Stockholm, översätter i samarbete med ungrare som ger råöversättning. Tolkar i huvudsak ungersk bunden vers. Utgav 2004 en volym Attila József: *En eld som bränner mig*. I pågående arbete med tolkning av Kányádis dikter samarbete med i första hand Farkas Vánky. **Daniil Charms**, född i december 1905, arresterad i Leningrad 1941, därefter försvunnen, författare. **Susanna Fahlström**, född 1951, fil. dr. i finsk-ugriska språk. Bibliotekarie vid Uppsala universitetsbibliotek. Översättare. Disputerade på den ungerske poeten Sándor Weöres. Bosatt i Uppsala. **Lev (Läwkå) Hrytsluk**, f. 1983, och bosatt i Lviv i Västukraina. Översättare från svenska men också av bl.a. Beckett till ukrainska. **Sándor Kányádi**, ungersk poet, född 1929 i Transsylvanien. **Lova Malmberg**, född 1974, bosatt i Stockholm. Utbildad konferenstolk, verksam som tolk och översättare i Sverige och Tjeckien. **Thomas Nydahl**, född 1952, författare, kulturjournalist och före detta Arielredaktör, i höst aktuell med *Klass, kön och kultur. Politisk geografi tre*. **Ulrika Revenäs Strollo**, född 1968. Bibliotekarie och poet, utkom senast med diktsamlingen *Övergång* (2005). **Max Ščur**, född 1977 i Brest, Vitryssland. Poet, författare, översättare och essäist. Lever sedan 1998 i exil, bosatt i Stockhom och Prag. **Jan Henrik Swahn**, född 1959, författare och översättare från bl.a. polska, bosatt i Stockholm. Senast aktuell som författare med romanen *Drakkvinnan*, samt på Ariel som översättare av Olga Tokarczuks *Daghus, natthus*.

Europeiska skrivelser.

Ariels sex »europeiska skrivelser« är ursprungligen skrivna utan avsikt att publiceras under en gemensam rubrik, minst av allt en så proklamatorisk som denna.

Att de likväl figurerar tillsammans som »skrivelser« är inte helt taget ur luften: såväl hos Ulf Peter Hallberg som hos Anna Politkovskaja finns det en vilja att explicit *hänvända sig till* de instanser de håller för ansvariga för det de ser utspela sig i samtiden på den kontinent som förbinder Ural med Kullen och Berlin med Malmö.

På just den kontinenten är också Dubravka Ugresics postjugoslaviska Amsterdam, Sándor Kányádis ungerska Transsylvanien och Max Ščurs vitryska Prag och Stockholm belägna.

- - - -

Lösnummerpris: 80:-